

K PRÁVAM PODOZRIVEJ OSOBY V PRÍPRAVNOM KONANÍ

Právne postavenie podozrivej osoby a rozsah jej práv v trestnom konaní nekopíruje právne postavenie a rozsah práv osoby obvinenej; ide o dva odlišné subjekty trestného práva, ktoré nie je možné vzájomne zamieňať či stotožňovať. Právo podozrivého na obhajobu má svoj základ v právach obvineného, avšak s obmedzeniami vyplývajúcimi zo zákona alebo z povahy veci, pričom tieto výnimky sú odôvodnené práve osobitným postavením obvineného v trestnom konaní.

Aplikácia inštitútu povinnej obhajoby podľa § 37 Trestného poriadku, ktorou zákon upravuje dôvody, keď obvinená osoba už v prípravnom konaní od vznesenia obvinenia musí byť zastúpená obhajcom, je viazaná na obdobie po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia na status už formálne obvinenej osoby, a teda nemôže sa vzťahovať na subjekt v postavení podozrivej osoby.

(Uznesenie Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. III. ÚS 394/2024 z 22. augusta 2024)

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Ivana Fiačana (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa **M. B.**, zastúpeného JUDr. Petrom Kuzmom, advokátom, Duklianska 8, Svidník, proti opatreniu Okresného súdu Bardejov sp. zn. 10Tp/8/2024 z 30. apríla 2024 a postupu vyšetrovateľky Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Bardejove ČVS: ORP-3/2-VYS-BJ-2024 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :**I.****Ústavná sťažnosť sťažovateľa a skutkový stav veci**

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 4. júna 2024 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva podľa čl. 17 ods. 2, čl. 46 ods. 1, čl. 47 ods. 3 a čl. 50 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 a 3 písm. c) Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) opatrením okresného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia a postupom vyšetrovateľky v označenom trestnom konaní. Sťažovateľ navrhuje napadnuté opatrenie zrušiť a žiada, aby ústavný súd uložil zákaz porušovateľom pokračovať v porušovaní základných práv slobôd sťažovateľa a prikázal obnoviť stav pred porušením. Sťažovateľ si uplatňuje primerané finančné zadosťučinenie 1 000 eur a náhradu trov konania.
2. Sťažovateľ súčasne navrhol, aby do času rozhodnutia ústavného súdu o ústavnej sťažnosti ústavný súd uložil okresnému súdu dočasne sa zdržať vykonávania namietaného opatrenia a súčasne do času rozhodnutia ústavného súdu o ústavnej sťažnosti uložil okresnému riaditeľstvu nevykonávať úkony trestného konania v predmetnej trestnej veci.
3. Z ústavnej sťažnosti a priložených dôkazov vyplýva nasledovný stav veci:

4. Sťažovateľovi bolo 4. januára 2024 vznesené obvinenie pre prečin porušovania domovej slobody a uznesením sudcu pre prípravné konanie sp. zn. 10Tp/1/2024 z 5. januára 2024 bol sťažovateľ vzatý do väzby.

5. Uznesením vyšetrovateľa z 23. januára 2024 bolo začaté trestné stíhanie a sťažovateľovi bolo vznesené obvinenie pre iný skutok – prečin krádeže (predmetné trestné konanie je predmetom tejto ústavnej sťažnosti, pozn.). Z dôvodu, že v čase vznesenia tohto druhého obvinenia bol sťažovateľ vo väzbe v už uvedenej trestnej veci vedenej pod sp. zn. 10Tp/1/2024, bol daný dôvod povinnej obhajoby a sudca pre prípravné konanie opatrením sp. zn. 10Tp/8/2024 zo 7. februára 2024 rozhodol o ustanovení obhajcu sťažovateľovi aj v tejto druhej trestnej veci, v ktorej bolo vedené samostatné konanie a veci neboli spojené.

6. Proti uzneseniu o vznesení obvinenia z 23. januára 2024 pre skutok krádeže podal ustanovený obhajca sťažnosť. Prokurátorka Okresnej prokuratúry Bardejov uznesením z 28. marca 2024 vyhovelá sťažnosti, uznesenie ako nezákonné zrušila a vyšetrovateľovi uložila, aby vo veci znova konal a rozhodol.

7. Obhajca sťažovateľa v trestnej veci skutku krádeže zaslal 23. apríla 2024 okresnému riaditeľstvu žiadosť o nahliadnutie do spisu. Dňa 24. apríla 2024 bol obhajcovi doručený mailom prípis od vyšetrovateľky, ktorým mu poukázala na to, že uznesením z 28. marca 2024, ktorým bolo zrušené uznesenie v časti vznesenia obvinenia, pominul dôvod povinnej obhajoby podľa § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku. Vyšetrovateľka v závere uviedla, že podala na okresnom súde žiadosť o zrušenie obhajcu.

8. Obhajca následne zaslal okresnému súdu 26. apríla 2024 podanie, v ktorom prezentoval svoju argumentáciu k zániku dôvodu povinnej obhajoby sťažovateľa. Sudca pre prípravné konanie opatrením z 30. apríla 2024 rozhodol podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku o zrušení ustanovenia obhajcu z dôvodu, že v priebehu prípravného konania pominuli dôvody povinnej obhajoby u sťažovateľa, pretože prokurátor 28. marca 2024 zrušil uznesenie vyšetrovateľa v časti vzneseného obvinenia z 23. januára 2024.

II.

Argumentácia sťažovateľa

9. Sťažovateľ v ústavnej sťažnosti tvrdí, že postupom vyšetrovateľky a opatrením sudcu pre prípravné konanie bolo porušené právo sťažovateľa na obhajobu podľa čl. 50 ods. 3 ústavy, právo na právnu pomoc podľa čl. 47 ods. 3 ústavy, právo byť stíhaný iba z dôvodov a spôsobom, ktorý ustanoví zákon podľa čl. 17 ods. 2 ústavy, právo domáhať sa zákonným postupom svojho práva na súde a práva na spravodlivý proces podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a právo na spravodlivé konanie podľa čl. 6 ods. 1 a 3 písm. c) dohovoru, ako aj ústavné princípy podľa čl. 2 ods. 2 a čl. 1 ústavy.

10. Podľa sťažovateľa zrušením uznesenia v časti vznesenia obvinenia sťažovateľovi sa jeho postavenie v tejto veci zmenilo z obvineného na podozrivého. V tejto súvislosti poukazuje na ustanovenie § 33b Trestného poriadku v znení účinnom od 15. marca 2024, § 191 písm. e) a § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku a zdôrazňuje, že podozrivý má práva a povinnosti obvineného, z ktorých osobitne zákonodarca v normatívnom texte uviedol právo na obhajobu v plnom rozsahu podľa Trestného poriadku. Taktiež poukazuje na niektoré ustanovenia

smernice Európskeho parlamentu a Rady 2013/48/EÚ z 22. októbra 2013 o práve na prístup k obhajcovi v trestnom konaní a v konaní o európskom zatykači a o práve na informovanie tretej osoby po pozbavení osobnej slobody a na komunikáciu s tretími osobami a s konzulárnymi úradmi po pozbavení osobnej slobody.

11. Podľa sťažovateľa, keďže zmyslom povinnej obhajoby je zabezpečenie obhajcu na naplnenie práv na obhajobu stíhanej osoby (po novelizácii aj podozrivej osoby), u ktorej je z objektívnych dôvodov sťažená možnosť uplatňovať jeho obhajobné práva, bol v prípade sťažovateľa aj v tejto veci daný dôvod na povinnú obhajobu aj po zrušení uznesenia o vznesení obvinenia. Výkonom väzby v inej trestnej veci bola mimoriadne sťažená možnosť sebaobhajoby sťažovateľa.

12. Z uvedených dôvodov podľa sťažovateľa, pokiaľ je osoba vo väzbe a v inej trestnej veci sa zrušením uznesenia o vznesení obvinenia z obvineného stane podozrivý, ktorého práva a povinnosti sú postavené podľa § 33b ods. 1 Trestného poriadku na roveň obvineného, ak Trestný poriadok neustanovuje inak alebo z povahy veci nevyplýva nič iné, sú dané dôvody povinnej obhajoby a podozrivý má právo na ustanovenie obhajcu podľa § 40 ods. 1 Trestného poriadku.

13. K namietanému postupu vyšetrovatelky sťažovateľ argumentuje, že v uvedenom prípade boli zreteľné pochybnosti o rozsahu práv a povinností podozrivého, vyšetrovatelka mala preto podľa § 33b ods. 3 Trestného poriadku podať návrh prokurátorovi na rozhodnutie o rozsahu práv a povinností, nie priamo požiadať súd o zrušenie obhajcu.

14. Toto pochybenie sťažovateľky nenapravil ani sudca pre prípravné konanie, ale naopak, zrušil ustanovenie obhajcu. Sudca pre prípravné konanie tak súčasne odňal sťažovateľovi právo na riadny opravný prostriedok podľa § 33b ods. 3 Trestného poriadku (sťažnosť proti rozhodnutiu prokurátora, o ktorej rozhoduje sudca pre prípravné konanie), a tým došlo k odopretiu spravodlivosti. Súčasne sťažovateľ tvrdí, že sudca pre prípravné konanie mal v zmysle čl. 267 Zmluvy o fungovaní Európskej únie iniciovať na Súdnom dvore Európskej únie prejudiciálne konanie s otázkou eurokonformného výkladu právnej normy ustanovenia § 33b Trestného poriadku.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

15. Vzhľadom na obsah ústavnej sťažnosti sťažovateľa bolo potrebné zaoberať sa v prvom rade právnym postavením a rozsahom práv podozrivej osoby v kontexte novej právnej úpravy zavedenej novelou Trestného poriadku, zákonom č. 40/2024 Z. z. účinnou od 15. marca 2024.

16. Podľa § 2 ods. 9 druhej vety Trestného poriadku podozrivý má právo na obhajobu v rozsahu, ktorý ustanovuje zákon, medzinárodná zmluva alebo priamo uplatniteľný právne záväzný akt Európskej únie.

17. Podľa § 10 ods. 25 Trestného poriadku podozrivou osobou alebo podozrivým je osoba, ktorá nie je obvineným, je však pristihnutá pri trestnom čine, zadržaná pri páchaní trestného činu alebo bezprostredne po ňom alebo zastihnutá na úteku alebo je podľa trestného oznámenia, iného podnetu alebo zistených skutočností podozrivá z trestného činu.

18. Podľa § 33b ods. 1 Trestného priadku podozrivý má práva a povinnosti obvineného, ako aj právo na obhajobu v plnom rozsahu podľa tohto zákona, ak tento zákon neustanovuje inak alebo ak z povahy veci nevyplýva niečo iné; tým nie sú dotknuté procesné práva, ktoré podozrivému priznáva medzinárodná zmluva alebo priamo uplatniteľný právne záväzný akt Európskej únie. Podozrivý má najmä právo na primerané vysvetlenie okolností zakladajúcich podozrenie voči nemu; opis týchto okolností sa uvedie najneskôr v zápisnici o jeho výsluchu s uvedením právnej kvalifikácie skutku, z ktorého je podozrivý. Podozrivý má tiež právo na poskytnutie odpisu zápisnice o jeho výsluchu.

19. Podľa § 33b ods. 2 Trestného priadku práva a povinnosti podľa tohto zákona sa na podozrivého vzťahujú od jeho prvého výsluchu alebo od iného úkonu orgánov činných v trestnom konaní voči nemu alebo v súvislosti s ním alebo v súvislosti s podozreniami, ktoré sa ho týkajú.

20. Podľa § 33b ods. 3 Trestného priadku v prípade pochybností o rozsahu práv a povinností rozhodne na návrh policajta prokurátor uznesením, voči ktorému je prípustná sťažnosť.

21. Podľa § 37 ods. 1 písm. a) Trestného priadku po vznesení obvinenia musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, ak je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave.

22. Ústavný súd považuje za podstatné v prvom rade uviesť, že právne postavenie podozrivej osoby a rozsah jej práv v trestnom konaní nekopíruje právne postavenie a rozsah práv osoby obvinenej; ide o dva odlišné subjekty trestného práva, ktoré nie je možné vzájomne zamieňať či stotožňovať.

23. Zákon podozrivej osobe v ustanovení § 33b Trestného poriadku výslovne priznáva najmä právo na obhajobu, a to v plnom rozsahu podľa tohto zákona, ak tento zákon neustanovuje inak alebo ak z povahy veci nevyplýva niečo iné. Právo podozrivého na obhajobu má svoj základ v právach obvineného, avšak s obmedzeniami vyplývajúcimi zo zákona alebo z povahy veci, pričom tieto výnimky sú odôvodnené práve osobitným postavením obvineného v trestnom konaní. V tomto ohľade aj dôvodová správa k novele Trestného poriadku k § 33b uvádza, že podozrivý nebude disponovať len tými právami a nebude mať tie povinnosti, ktoré sú výslovne alebo implicitne viazané na status (formálne) obvineného.

24. Z práv, ktoré podľa § 34 Trestného poriadku obvinenému patria od začiatku konania proti jeho osobe a ktorých povaha nevyklučuje ich aplikovanie aj na podozrivého, je možné odvodiť najmä právo podozrivého vyjadriť sa ku všetkým okolnostiam súvisiacim s podozreniami voči nemu a k dôkazom o nich, právo odoprieť vypovedať, právo uvádzať okolnosti, navrhovať, predkladať a obstarávať dôkazy slúžiace na svoju obhajobu. Rovnako má aj podozrivý právo zvoliť si obhajcu a radiť sa s ním aj počas úkonov vykonávaných orgánom činným v trestnom konaní. Môže tiež žiadať, aby bol vypočúvaný za účasti svojho obhajcu. Ak je podozrivý zadržaný, vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, môže s obhajcom hovoriť bez prítomnosti tretej osoby. Tak ako obvinený, ako aj podozrivá osoba môže uplatňovať svoje obhajobné práva sám alebo prostredníctvom obhajcu.

25. V tejto časti je však potrebné podčiarknuť rozdiel medzi obhajobnými právami podozrivého a povinnou obhajobou podľa § 37 Trestného poriadku. Povinná obhajoba je

inštitútom procesného práva, ktorým sa zákonom ukladá, aby obvinená osoba už v prípravnom konaní od vznesenia obvinenia bola zastúpená obhajcom, a to bez ohľadu na jej vôľu, prípadne jej nesúhlas. Ide o zákonom upravené prípady, ktoré zákon považuje za také vážne, že obhajoba obvineného musí byť zabezpečená prostredníctvom obhajcu. Ak si v týchto prípadoch obvinený nezvolí obhajcu sám, resp. mu ho nezvolí iná oprávnená osoba, ustanoví mu ho orgán činný v trestnom konaní. Zákon výslovne viaže aplikáciu inštitútu povinnej obhajoby na obdobie po vznesení obvinenia, t. j. na čas po vydaní uznesenia o vznesení obvinenia. Povinná obhajoba je preto viazaná na status už formálne obvinenej osoby.

26. Ústavný súd k inštitútu opatrenia už uviedol, že v zmysle § 10 ods. 19 Trestného poriadku opatrenia sú neformálne ústne alebo písomné rozhodnutia technicko-organizačnej alebo operatívnej povahy. Vzhľadom na skutočnosť, že ide skôr o konanie faktickej povahy ako rozhodnutie, Trestný poriadok bližšie vôbec nestanovuje (na rozdiel od rozsudku, uznesenia alebo príkazu) formálne ani obsahové náležitosti opatrení. Na rozdiel od napríklad príkazu tak Trestný poriadok nezakotvuje ani požiadavku, aby písomné vyhotovenie opatrenia obsahovalo odôvodnenie či požiadavku, aby opatrenie bolo odôvodnené aj skutkovými okolnosťami. Proti opatreniu nemožno ani podať opravný prostriedok. Zvláštna povaha opatrení tak odôvodňuje odlišnosti pri hodnotení opatrení v porovnaní s bežnými formami rozhodovania v trestnom konaní (II. ÚS 217/2019).

27. Sudca pre prípravné konanie v namietanom opatrení najskôr konštatoval, že sťažovateľovi bol 7. februára 2024 ustanovený obhajca z dôvodu, že v prípade sťažovateľa išlo o povinnú obhajobu podľa § 37 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku a obvinený si sám obhajcu nezvolil. Ďalej v odôvodnení súd uviedol, že v priebehu prípravného konania pominuli dôvody povinnej obhajoby u obvineného, pretože prokurátor okresnej prokuratúry 28. marca 2024 zrušil uznesenie vyšetrovateľa v časti vzneseného obvinenia z 23. januára 2024, o čom bol súd vyrozumý zo strany vyšetrovateľa. Z uvedených dôvodov súd považoval za potrebné opatrenie o ustanovení obhajcu zo 7. februára 2024 zrušiť.

28. Ústavný súd tak sumarizuje, že spôsob, akým sudca pre prípravné konanie aplikoval ustanovenie § 33b a § 37 Trestného poriadku, nezakladá porušenie sťažovateľom označených ústavných práv. Sťažovateľ v predmetnom konaní zrušením uznesenia v časti vznesenia obvinenia stratil postavenie obvinenej osoby a vzhľadom na túto skutočnosť zanikol dôvod na aplikáciu povinnej obhajoby podľa § 37 Trestného poriadku. Nebolo zistené, že by posudzované opatrenie súdu bolo svojvoľné alebo v zjavnom vzájomnom rozpore (nesúlade) s platnou právnou úpravou. Ústavný súd pri predbežnom prerokovaní dospel k záveru, že sťažovateľom napadnuté opatrenie v ničom nesignalizuje možnosť porušenia základných práv sťažovateľa, dôvodnosť ktorej by bolo potrebné preskúmať po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie, resp. že medzi sťažovateľom napadnutým opatrením a obsahom práv, vyslovenia porušenia ktorých sa sťažovateľ domáha, neexistuje taká relevantná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie reálne mohol dospieť k záveru o ich porušení.

29. Na základe už uvedených skutočností bolo preto potrebné ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietnuť podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej

republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) z dôvodu zjavnej neopodstatnenosti.

30. K namietanému postupu vyšetrovatelky ústavný súd konštatuje, že procesný postup vyšetrovateľa v trestnom konaní podlieha v zmysle príslušnej právnej úpravy (§ 230 Trestného poriadku) prieskumnej právomoci prokurátora okresnej prokuratúry vykonávajúceho dozor nad dodržiavaním zákonnosti v danom konkrétnom prípravnom konaní. Možnosť iniciovať prípadné uplatnenie tejto právomoci dozorujúceho prokurátora vo vzťahu k policajtovi zákon priznáva aj samotnému sťažovateľovi skrz účinný právny prostriedok, ktorým je žiadosť o preskúmanie postupu policajta podľa § 210 ods.1 Trestného poriadku.

31. Nevyčerpanie dostupných právnych prostriedkov ochrany základných práv, ktoré sťažovateľovi priznáva zákon, zakladá neprípustnosť ústavnej sťažnosti podľa § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde a je tak dôvodom na jej odmietnutie podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde. Na základe už uvedených skutočností bolo preto potrebné ústavnú sťažnosť v tejto časti odmietnuť podľa § 56 ods. 2 písm. d) zákona o ústavnom súde.